

Botos Katalin:

Párkapcsolati kérdés a posztmodern idején, filozófia és gyakorlat

A posztmodernnek a francia forradalom eszméiben gyökerező filozófiája az egyén szabadságát hirdeti, és az ember mindenhatóságában hisz. Bíz a technika haladásában, hogy az minden nehézséget elhárít és megold.

A modern kor a hagyományos vallások helyett a tudóst, a tudományt isteníti. Toynbee, a kiváló angol történész *ezt ember-vallásnak* nevezi. A mindentudó emberbe vetett hit vallásának! Az emberek a túlvilágba vetett hit megszűntével a földön szeretnék, ki-ki a maga számára, a paradicsomot megteremteni. A posztmodern világ embere hedonista. Egy kis probléma, hogy a földi paradicsom, még ha megvalósulna is az egyén számára, csak *korlátozott ideig tarthat. Ez a posztmodern legnagyobb kihívása.* Az ember nem tud kitérni *a vég kérdése* elől. Nem könnyű ezt elviselni; a többség egyszerűen igyekszik elmenekülni előle. Természetesen, amióta tudatos lények vagyunk, és felfogtuk, hogy a születés után jön a halál, mindig is szembe kellett nézni az elmúlás tényével. Az állat általában csak a mában él. Talán megérzi, ha közeleg a vég, de élete során nincs ennek tudatában. A halál az ember számára megoldhatatlan probléma. Kevés a sztoikus filozófus, aki beletörődéssel fogadja. Sokakat megvisel ez a tudat. „A pesszimizmus korunk alapvető élménye.”* Valamiből erőt kellett mindig is merítenie az átlagembernek, hogy végig tudja élni az életét. Évezredek óta ez a *földi léten túli létbe vetett hit volt.*

A vallást erre alapozva Marx-Engels a nép ópiumának nevezte. A posztmodern azonban, mivel elutasította a túlvilágba vetett hitet, más „ópiumot” kellett, hogy adjon az embereknek. Ami, ha nem is megválaszolta a kérdést, de segített elfelejteni. Ez lett az *élvezet - vallás.* (Már természetesen azoknak, akik megengedhetik maguknak. Hiszen az emberek nagy többsége a világban a megélhetésért folyó küzdelemben nem is ér rá ezen gondolkodni. Kettészakadt a világ a nyomorgókra és a hedonistákra. Az OECD országok azonban többségükben az utóbbiakhoz tartoznak.) A posztmodern a jólétben élők filozófiája. Cunamiként söpri el a fejlett országokban a hagyományos értékeket. Mindent alárendel az egyéni élvezeteknek.

A szexualitást is. Amit annál könnyebben megtehet, mivel a modern gyógyszeripari fejlődés a fogamzásgátlók létrehozásával következménymentessé tette a szexuális kapcsolatokat. A modern jogszabályok ráadásul a legtöbb országban engedélyezik a terhesség-megszakítást.

Korábban rendezett párkapcsolatban élni társadalmi (vallási) norma volt. Ezt a szexuális készletesen túl, gazdasági érdekek is alátámasztották. Ma már az utóbbi nem feltétlenül tereli be az egyéneket a családi viszonyt jelentő párkapcsolatokba. A modern társadalomban gyakorlatilag minden egyén, nemétől függetlenül, maga gondoskodik – többnyire munkája révén – a megélhetéséről (adott esetben idős koráról is). A hagyományos társadalmakban a nők vagy férjhez menéssel biztosították jövőjüket, vagy családjuk, szüleik eltartására számolhattak. A modern korban a nők tömeges munkába állásával a gazdasági alap – többé-kevésbé – megteremtődött arra, hogy ne szoruljanak egy férfi eltartására, s az individualizmus a nőknél feminizmusba fejlődhessen tovább. A női egyenjogúság – ami önmagában helyes – abszolutizálása – ami már nem helyes – sok magányos nőt teremtett.

---

* Nagy Olga: A mítoszok nem halnak meg. Holnap kiadó, 1999.

Valójában azonban ma sem egyszerű magányosan leélni az életet, hiszen a világ jelentős részén a lakásfenntartási költségek gyakorlatilag két személyre szabottak, és az időskori megélhetés is sokkal nehezebb egy nyugdíjból. Ma is lényegesebben jobb minőségű élet biztosítható a tartós párkapcsolatokban élők, mint a magányosok számára. Különösen nagy jelentőségű a szülők együttélése a következő generáció felnevelésének a szempontjából.

A posztmodern filozófiája azonban keresztbe tett az elköteleződésnek. **A szélsőséges individualizmus, párosulva a hedonizmussal, nem vállalja a tartós kapcsolatokat.** Amelyben sok jó van, de akad nehézség is.

Az a tény, hogy a gyermekvállalás *döntés kérdése lett*, és nem természeti törvény erejével ható szexuális kényszer következménye, a gyermeknevelést a **luxusfogyasztás** kategóriájába sorolta. Vagyis még az együtt élő párok is úgy tekintenek a leendő gyermekre, mint akinél mérlegelés tárgya, hogy *„megengedhetik-e maguknak”*. Ennek hazánkban korai jelentkezése volt a „Kicsi vagy kocsi” szlogen. Mivel a gyermekvállalás egyéni, személyes döntéssé vált, a gyermekek nem érzik azt a törvényszerű kötődést a szüleikhez, amit a tradicionális társadalmakban. Természetesen, régen is volt olykor keserű vád az utódok részéről a szülők ellen, hogy miért is hozták világra őket, amikor a sorsuk kedvezőtlenül alakult. („Kedves édesanyám, drága édesanyám, mért szültél a világra...”) A mai gyerek azonban eleve úgy tekint a szülőkre, hogy nem én akartam a világra jönni, ti akartatok engem. (Van is ennek jelentős pszichológiai következménye a fiataloknál. Úgy vélik a gyermekek, hogy ha ti akartatok engem, akkor most szíveskedjetek rólam gondoskodni.) Sokszor, ha kiderül, hogy a gyermekvállalás nem csupa öröm, az érzelmi töltés, a lelkesedés lelohad. Ilyenkor realizálják szülők, hogy ebben az „üzletben” kapcsolt árúként, a gyerek mellé *gondokat* is adnak! Ez komoly teher, amitől sok ember menekül.. Döbbenetes, hogy szerény ismeretségi körömben számos példa van 3-4 gyermeket is otthagató férjkről. Bár természetesen előfordul „önmegvalósítás” a másik nem részéről is. Esetleg azzal, hogy a nő eleve nem vállalja az anyaságot – se párkapcsolatban, se azon kívül.

Hiszen a gyermek már *nem tűnik feltétlenül szükségesnek* a számukra, se a gazdasági tevékenységükhöz, se időskori megélhetésükhöz. Bár ez utóbbi természetesen csak a látszat, mert a gyermekekre *a társadalom minden tagjának szüksége van!* Nincs más, aki megtermelje majd időskorának finanszírozásához a jövedelmet, és ellássa azokat a szolgáltatásokat, amelyekre idős korban rászorul. De ezt nem mindenki érzékeli és fogja fel.. Az érthető, hogy senki nem „a Társadalomnak” szül gyereket. Ami nem természetes, az, hogy a gyermekvállalásra a társadalom lényegében nem is ösztönzi. Ha már megvan, támogatja az állam. De a gyermek vállalása manapság tulajdonképpen kizárólag érzelmi hozzáállástól függ. Helyes ez annyiban, hogy csak a kívánt gyermek születése biztosíték magának a gyermeknek a jövő sorsára. Kérdés, hogy van-e ösztönzés arra, hogy legyenek kívánt gyerekek? Lehet ugyanis ma *akarni* egy gyermekkel együtt járó boldogság-érzést – hiszen ez is a jólét, a „well-being” része. De *lehet* választani a gyermek helyett egy Azori tengeri utazást is! Esetleg egy kellemes, talán csak ideiglenes szex-partnerrel....

A posztmodern egy további jelensége, hogy akár egynemű „párokat” is családnak tekintenek. Ilyen esetben a szexuális kapcsolatnak nem lehet gyermekáldás a következménye. (Az egynemű párok gyermekvállalási hajlandósága csak béranyákon keresztül, avagy mások által fölöslegesnek ítélt gyermekek örökbefogadásával valósulhat meg. Ez tömeg-lélektanilag tehertétellé válhat a társadalomnak.) *Üzleti aktussá* válik gyakran a gyerekvállalás, ami az egyébként is eldologiasodó emberi kapcsolatoknak talán a legszélsőségesebb jelensége. Megjegyzendő, nemcsak egynemű

párokra igaz mindez. Bizonyosság erre, hogy még a krimi sorozatoknak is vissza-visszatérő témája az illegális, üzleti alapon szervezett örökbeadás. Hiszen a meddőség világméretben is magas arányú! És bár a gyermekét örökbe adónak is bizonyára jó oka van tetteire, felmerül, vajon milyen lelki hatások érik - akár már az anyaméhben is – azt a születendő gyermeket, akit az édesanyja eleve nem szándékozik megtartani... Mindezek a hatások később, a felnövekvő gyermek, a majdani felnőtt magatartásában, életében nyilvánulnak meg. (Nem azt kívánjuk hangsúlyozni ezzel, hogy nem jobb megszülni egy nem kívánt gyermeket, mint elvetetni. Mégis, a pszichológiai káros hatás feltételezhető, s ez elgondolkodtató.)

A jóléti társadalom hedonista elvei semmiképp nem támogatják a családi kötelekeket. (Ezáltal természetesen a népesedés-politikát sem.) Fogalmazhatunk úgy is, hogy *nem kedvez a társadalmi fenntarthatóság elvének.*

A posztmodern a szexualitás kiélését minden formájában támogatja. Ezen szabadosság-elvnek hosszabb távon felmérhetőek lesznek a demográfiai következményei. *A legnagyobb veszély a jövő szempontjából az, hogy létre se jönnek a tartós párkapcsolatok, főleg nem fiatal korban.*

Joggal vetheti fel bárki, hogy az elköteleződés korábban sem volt feltétlenül mindenkire jellemző. Jól mutatják ezt az anekdotikus régi viccek: Minek nőüljék, amíg másnak van felesége... Ugyanakkor, a mai kort is jellemzi, főleg a lányok részéről, a szeretetvágy, a vágy, hogy valakihez tartozzanak. Valakihez, akinek ők fontosak. Ezt megpróbálják „megvásárolni”, akár testük „bevetésével” is. Szinte kiirthatatlan az a naiv remény az emberiség női feléből, hogy a szexualitással – ami számukra olykor nem is nélkülözhetetlenül szükséges – magukhoz köthetik a férfiakat, akiket viszont a nemi ösztön a kapcsolat-teremtésre rendkívüli erővel készítet. (Ha megnézünk egy régi francia filmet, igen gyakran látjuk, hogy a filmvásznon is tükröződik a mondás: „A világ összes nője nem lehet a miénk, de törekedni kell rá.”) A mai filmek meg gátlástalanul ömlesztik a szex-jeleneteket. Bár ezekben már úgy tűnik, mintha a nők részéről is „vad vágyak” munkálnának a testükben, ahogyan ezt a Kabaré c. film főszereplője mondja. Vagyis, a szexuális vágy mindkét oldalról megjelenhet. Csakhogy **egy futó kapcsolat a férfiaknál nem jelent feltétlenül törekvést tartós kötődésre.** Így aztán hiábavaló a női szépség kendőzetlen árulása a leányok részéről (gyakran az ízléstelenség határáig is), mégsem tudják magukhoz kapcsolni a férfitársat. Néha, persze, sikerül. Mindenesetre annak az esélye csökken, hogy egy magát megtartóztató tiszta teremtés, aki a lelki-szellemi közös érzések mellett vágya tartós testi kapcsolatra is, összeköthetné egy társal az életét. Hogy élesen fogalmazzak: *elviszik előle a potenciális férj-kínálatot...*

Ez a posztmodern kor legcsúnyább csapdája. Az egyre jobban a média által befolyásolt fiatalok azt hiszik, hogy hedonista, individualista világunkban *így kell cselekedni.* Ha megnézed a Kapu c. weblapot, önzik rajta a gusztustalan, ízléstelen szex-hír. Mindent szabad... Nincs a helyén az emberi értékrendben a szexualitás. Szinte az ókori civilizációk termékenység-szimbólumokat imádó vallásai támadtak fel. Az egyéb értékek a másnemű személyekben: jóság, hűség, munkaszeretet, széles érdeklődés, kitartás, becsület, bátorság – mindez mellékes tulajdonságoknak tűnnek. És korántsem azért van ez így, mert a szexualitásnak serkenteni kellene az utódok születését (mivel hogy erre a létfenntartás miatt szükség lenne!). Ellenkezőleg. Ismét anekdotikus vicc ötlük fel az emberben: „Ennyire szereted a gyerekeket, hogy ilyen sok van belőlük?” „ Nem, kérem, csak a technikáját...”. Ne botránkozzunk meg e komoly téma ilyen vicceken alapuló megközelítésén. Jól mutatja a modern átlag-ember mentalitását... (Napjainkra már tényleg *csak a technika* maradt – a gyerek nélkül.)

Hogy ez a jelenség mennyire *mesterségesen keltett*, nehéz megmondani. Vannak összeesküvés-elméletek. A pénztökének érdeke a minél kisebb háztartási egység, a szingli-világ. Többet tud eladni a piac a szétszakadt önálló mini-családoknak... Megsokszorozódik a lakberendezés, a készletek. A hatalomnak is kezelhetőbb a magányos tömeg. A posztmodern kifejezetten a hagyományos család, különösen a nagycsalád ellen van. Az én-központúságra nevelő ideológia az együttéléshez szükséges alkalmazkodóképességet abszolút lerontja. A posztmodern gyilkos fegyvere: a gúny. Aki nem a sugalmazott életformát követi, azt egyszerűen nevetségessé teszik. Védtelen ez ellen a fiatalság.

Az is bizonyos, hogy a technikai civilizáció **a virtuális világ** felé sodorja a fiatalokat. Ebben pedig nemigen vannak előttük vonzó példák. Most, a pandémia különösen nehézkessé teszi a személyes kapcsolatok építését. Mindenképpen nagyon rövidlátó a fiatalok szemlélete – mint általában magának a profit-alapon működő gazdaságnak. Ki gondol idősekkorára? Lassan ugyan már felébredt ez a gondolat az értelmesebb fiatalokban. De akkor sem a családi összefogásban gondolkodnak, hanem az egyéni megtakarításokban reménykednek. Azt, hogy a **legjobb befektetés a gyermek** lenne, nem támasztja nekik alá semmi a társadalom részéről... Ha már valaki eldöntötte, és van gyermeke, őt támogatja a magyar állam. De azt, hogy a gyermek hosszú távon a társadalom számára is szükséges, és ezért a jó kapcsolatokat megbecsüli, netán **segíti a párra találást** és elköteleződést (ami az egészséges gyermekek felneveléséhez nélkülözhetetlenül szükséges) nem érzékeli.

A lakáspolitikai nem támogatja a generációk együttélését, annak ellenére, hogy ma van CSOK. Nincsenek olyan lakások, amelyben két generáció – egymás zavarása nélkül – elfér. Nincsenek olcsó állami bérlakások, fecske-házak, kezdő munkavállalóknak.

Vitathatatlanul az is probléma, hogy a gazdaságban nincsenek biztos munkahelyek. A **létbizonytalanság** a legkevésbé se támogatja a családalapítást. Hatalmas kihívás a gyors technológiai fejlődés, a fiatalok számára a munkahely megtalálása. És ez egyre inkább az lesz! Ne higyük azt, hogy csupán magyar sajátosságról van szó; a legfrissebb nemzetközi felmérések szerint az egész fejlett világra jellemző! A legnagyobb gond az **ifjúsági munkanélküliség**...

De a döntő kérdés: a lelki tényező. Amíg a tiszta életű fiatalok kifejezett hátrányban vannak a szabados életet élőkkel szemben, amíg az abortusszal kapcsolatos társadalmi magatartás teljesen liberális, és **amíg az én-központú felfogás általános**, az áldozatvállalás pedig nevetségessé tűnik, addig **semmi esélye nincs a párkapcsolati kultúra egészséges fejlődésének.**

Tehetetlenek lennénk? Nem. Legalább is, nem teljesen... Rendkívül nagy befolyásoló ereje van kétségkívül a közösségi médiának. Bár erős a politikai ellenszél, mégis, ha felfogja a hazai vezetés ennek a fontosságát, sokat segíthet jó polgári kezdeményezések megtámogatásával. A kormányzati politikának nagy figyelmet kell fordítania az ifjúság helyzetére. Nemcsak anyagi körülményeire, hanem lelki alakulására is. Az **ifjúsággal való foglalkozás** nem volt 30 éve a társadalompolitika központjában. *A kérdés azonban fölülről nem oldható meg, csak a polgárok akaratával.* Vezérfonal: a lokalitás!! De fontos, hogy felkarolja, és határozottan támogassa az ifjúság ilyen szellemű nevelését a kormányzat. Ne feledjük: a II világháború előtt Teleki Pál miniszterelnök, feddhetetlen jellemű, tudós ember volt a cserkészlet vezetője.

Szükséges lenne természetesen munkahely-találás segítése, olcsó bérlakás-program, valamint helyi társaságok, **egyedületek támogatása.** (A polgári körök nagyrészt elsorvadtak, de ezeknek egyébként is erős politikai töltete volt.) A klubok célja nem politikai, hanem kulturális jellegű kellene, hogy

legyen. Zeneszeretet, olvasó klubok, művészet-kedvelés, társas szórakozások játékok, tánc, turisztika, kirándulások – ezek összehozzák az embereket... Legyen rang és büszkeség a klubhoz tartozni. Olyan programokat kell biztosítani, amelyek a kívánt értékrenddel összhangban vannak, de a modern fiatalság igényeit kielégítik. Beszélgetni, *beszélgetni* egymással! Fontos a vezető-szervező egyénisége. A népműveléssel foglalkozók számára kiváló képzést kellene adni, s ezen szervezetek létrejöttével számukra munkalehetőséget biztosítani. Klubszerűen működő közösségek hálózatára van szükség! Ehhez infrastruktúrát, és anyagi fedezetet kell előirányozni.

Eseti akciózással nem lehet semmire se menni. Nagyon hosszú távú gondolkodás alapján lehet és kell az ilyen intézményi hálózatot megszervezni. A napjainkra a figyelem középpontjába került **környezetvédelmi kérdések** kiváló közösségteremtő lehetőséget nyújtanának. Szerepe lehet ebben (ökumenikus módon) az **egyházaknak**. Saját, kulturális célú de nyitott szervezetek kiépítésével is segíthetnek, de elsősorban azzal, hogy a közös erkölcsi minimumot következetesen érvényesítik.

Pozitív végkicsengésként, dióhéjban: A tapasztalt, problémákat enyhítő, megoldásukra törekvő **gazdaság- és társadalompolitikát** kell folytatni.

Bp, 2021. április 27.